Råstofplan 2008
for
Region Midtjylland

Miljøvurdering

Råstofgraveområde Jeksen

17. feb 2010

Regionshuset
Viborg
Jord og Råstoffer

Miljøvurdering

I henhold til lov om Miljøvurdering skal der gennemføres en miljøvurdering af planer der har en væsentlig indvirkning på miljøet, jf. lovbekendtgørelse 936 af 24.9.2009, § 3 stk. 1. Udlæg af et nyt råstofgraveområde ved Jeksen har en sådan karakter og Regionsrådet fremlægger hermed en miljørapport i forbindelse med offentliggørelsen af Råstofgraveområde Jeksen.

Udgangspunktet for miljøvurderingen er det brede miljøbegreb, som omfatter den biologiske mangfoldighed, befolkningen, menneskets sundhed, fauna, flora, jordbund, vand, luft, klimatiske faktorer, materielle goder, landskab samt kultur-, arkitektonisk- og arkæologisk arv.

I henhold til kap. 7 stk. 2 skal miljøvurderingen indeholde oplysninger, der med rimelighed kan forlanges under hensyntagen til det trin i planhierarkiet som planen befinder sig på. Konkret indvinding af råstoffer i et graveområde som det fremsatte ved Jeksen kan først træde i kraft efter der er givet en indvindingstilladelse fra Skanderborg Kommune. Indvindingen skal efter en godkendt grave- og efterbehandlingsplan og på en række vilkår der fastlægges af Skanderborg Kommune. Det er derfor ikke muligt at beskrive den konkrete indvinding i detaljer. I det efterfølgende beskrives indvinding derfor i generelle vendinger. Indholdet i miljøvurderingen følges således princippet i de vilkår der normalt indgår i en råstoftilladelse og som har til formål at hindre forurening og miljøbelastning af bl.a. naboer til råstofgrave.

Både ved udsendelse af debatoplæg og Forslag til råstofgraveområde er berørte parter samt Skanderborg Kommune og staten i form af MiljøCenter Århus (nu Naturstyrelsen Aarhus) blevet hørt. Der er herfra ikke kommet konkrete ønsker om yderligere emner, som ikke er beskrevet og derfor burde belyses i miljøvurderingen.
Fra berørt part: Sonja og Tage Jeppesen, Randersvej 78, 8660 Skanderborg er der fremsat ønske om at det landskabsmæssige (som direkte berøres) samt nærliggende vandre- og cykelstier belyses i miljøvurderingen.

1. Formål og indhold

Regionsrådet vedtog den 21. maj 2008 en råstofplan for den fremtidige indvinding og forsyning med råstoffer i regionen for perioden 2008 til 2020 i form af ”Råstofplan 2008 for Region Midtjylland”.

Den vedtagne råstofplan blev – bl.a. af naboer til arealet ved Jeksen - påklaget til Naturklagenævnet med opsættende virkning.
Naturklagenævnet meddelte den 26. juni 2009 at råstofplanen opretholdes som gyldig vedtaget, bortset fra Råstofgraveområde - Jeksen i Skanderborg Kommune. Denne del af planen blev hjemvist af Naturklagenævnet med henblik på partshøring og fornyet realitetsbehandling. Begrundelsen for hjemvisning af dette område tilskrives, at regionens tilsidesættelse af partshøringsreglerne udgjorde en væsentlig mangel.

Formålet med denne miljøvurdering er således sammen med høring henholdsvis Debatoplæg og Forslag til råstofgraveområde Jeksen at opfylde Naturklagenævnet krav til partshøring.

Området er udpeget som indvindingsområde på baggrund af kendskabet til tidligere råstofgravning i området og generel geologisk viden. Det er vurderet at området indeholder op mod 2 mio. m3 sand og grus.

2. Nuværende miljøstatus

Det foreslåede råstofgraveområde omfatter eksisterende landbrugsarealer, der udgør en forholdsvis jævn moræneflade. Nord for arealet grænser området op til en tidligere – nu efterbehandlet – grusgrav. Råstofgraveområdet omfatter hverken beskyttede naturtyper eller beskyttede vandløb. Der er registreret spredningskorridor for vilde dyr mere end ½ km syd for råstofgraveområdet.

Arealet ligger i et såkaldt **O**mråde med **S**ærlige **D**rikkevandsinteresser (OSD). OSD er udpegede områder, hvor de vigtigste grundvandsmagasiner findes. Det er arealer med rent grundvand, som er tilstrækkelige til at sikre befolkningens forsyning med drikkevand i fremtiden. Grundvandsspejlet ligger ca. 45 meter under terrænoverfladen – i ca. kote 55 meter over havet.

Der er ingen Natura 2000 områder i nærheden. Det nærmeste Natura 2000 område er EF-habitatområde nr. 232; Lillering Skov, Stjær Skov, Tåstrup Sø og Tåstrup Mose, som ligger 4 km nord for råstofgraven. Nærmeste større Natura 2000 område er EF-fuglebeskyttelses-område nr. 35; Mossø og EF-habitatområde nr. 48; Salten Å, Salten Langsø, Mossø og søer syd for Salten Langsø og dele af Gudenåen, som ligger 8,3 km vest for råstofgraven

3. 0-alternativet

0-alternativet udgør den sandsynlige udvikling hvis udlægget ikke gennemføres, og der dermed ikke bliver mulighed for råstofindvinding i området.

For den regionale råstofplanlægning betyder det, at Regionsrådet skal finde råstoffer som ikke er kendt på nuværende tidspunkt. Regionsrådet foretager løbende kortlægning efter råstofforekomster og forslag til nye indvindingsområder vil blive fremlagt i kommende revisioner af råstofplanen eller som tillæg til en gældende råstofplan.

Den forventede miljøbelastning i andre nye alternativer vil antagelig have samme karakter og niveau som Jeksen–området. Det er således ikke muligt at finde områder, hvor der ikke er landskaber og nabobebyggelse, som vil blive påvirket af råstofindvindere.

Indvindingen tilgodeser især et behov for råstoffer omkring Skanderborg; men også Odder kommune og især den sydlige del af Aarhus. Alternativt indvindingsområde i større afstand fra Skanderborg vil sandsynligvis betyde længere transporter med lastbiler med deraf følgende belastning af miljø og klima samt risiko for trafikulykker.

4. Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet

Screeningen har vist, at udlægget påvirker nogle miljøfaktorer negativt. Der er primært tale risiko for grundvands forurening samt især støv-, støj- og udstødningsgener i forbindelse med dels selve indvindingen og dels transportstøjgener i form af til- og frakørsel med lastbiler. Endelig vil en råstofindvinding ændre landskabsbilledet.

Opstartsfasen for en råstofgrav omfatter etablering af adgangsvej og udgravning af plads til behandlingsanlæg og depoter. Der etableres eventuelle mandskabsfaciliteter og ekspeditionslokaler i midlertidige bygninger. Der afrømmes muld som lægges i depot eller afskærmende jordvolde som hurtigt vokser til med selvsåede planter. I denne fase påvirkes landskabet, idet anlægsaktiviteterne er meget synlige og har samme karakter som starten på byggemodning af et nyt byområde.

Driftsfasen omfatter udgravning af grus med frontlæsser der transporteres til behandlingsanlæg. Udgravningen sker i dybden ned til eventuelle lerlag eller til grundvandsmagasiner. Aktiviteterne vil normalt ikke være synlige fra omgivelserne og støjen fra maskiner dæmpes noget af selve graveskrænten og eventuelle omkransende jordvolde.

Rågruset transporteres til behandlingsanlæg med frontlæsser eller på transportbånd. I behandlingsanlægget sker der sortering af grus, sand og stenfraktioner efter størrelse og kvalitet. Fraktionerne transporteres til depoter eller indgår i yderligere produktudvikling i form knusning og/eller af blanding med andre fraktioner (dosering). Ved transport og behandling af sand og grus kan der især om sommeren opstå støvskyer som blæser med vinden udenfor indvindingsområdet.

Alle maskiner og køretøjer i en råstofgrav udsender støj fra motorer. Flytning af grus og sten kan medføre rystelser og impulsstøj. Maskiner bruger brændstof og bidrager dermed til den generelle luftforurening og påvirkning af klima. Der er gennem hele indvindingsperioden risiko for olieudslip m.v. fra maskiner og køretøjer i tilfælde af at materiellet beskadiges.

Arbejdet i en grusgrav indebærer risiko for arbejdsulykker ved håndtering af maskiner.

Forarbejdede råstoffer leveres fra grusgraven til lastbiler ved læsning med gummihjulslæsser. Antallet af kørsler til og fra grusgraven afhænger af udbud og efterspørgsel og eventuelle vilkår for omfanget af den samlede produktion. En årsproduktion på 100.000 m3 vil således medføre 5000 kørsler for lastbiler med anhænger (30 tons), eller flere kørsler med mindre lastbiler. Det giver en daglig trafik med 25-50 kørsler på hverdage mandag til fredag.

Lastbiltransporterne giver støj og støvgener på tilkørselsveje og på det offentlige vejnet. Desuden er der stor risiko for trafikuheld – især for cyklister – i forbindelse med lastbiltransporterne.

Efterbehandling af råstofgraven skal ske efter en godkendt plan for udformning og anvendelse af det fremtidige terræn. Området forventes udgravet så meget som muligt med stejle skrænter og graveområdet forventes efterbehandlet til natur/skovrejsning.

Tilkørt rent jordfyld kan anvendes til efterbehandling med speciel tilladelse efter jordforureningslovens §52. Tilladelse efter §52 kan meddeles af Regionsrådet, hvis der ikke er risiko for forurening af grundvand m.v. Da denne risiko eksisterer i området, kan der ikke forventes tilladelse til at modtage returjord (og regionen har allerede meddelt afslag på en sådan ansøgning).

Til slut pålægges muldjord fra de afrømmede mulddepoter.

Efterbehandling af graveareal er indebærer som oftest meget synlige ændringer i det oprindelige landskab, medmindre arealerne efterbehandles til det oprindelige terræn med tilkørt jordfyld. Efterbehandling til niveau der er lavere end det oprindelige terræn kan påvirke afstrømninger af overfladevand og drænvand og dermed vandføringen i nærliggende vandløb.

Intensiv landbrugsdrift med brug af gødning og pesticider på tidligere råstofgravearealer kan påvirke grundvandskvaliteten hvis arealerne efterbehandles i niveau tæt på grundvandsspejlet. Efterbehandling af tidligere landbrugsarealer til nye søer, naturformål eller skov indebærer en væsentlig miljøforbedring for plante- og dyrelivet, samt for grundvandskvaliteten.

Råstofgraveområdet Jeksen har en høj arkæologisk prioritet, idet der både på arealet og udenfor er registreret mange gravhøje fra jernalder. Høje fra jernalder er generelt meget sjældne, men til gengæld som regel med et rigt gravudstyr. Der kan endvidere være både samtidige bebyggelser og gravpladser i området.

5. Planlagte foranstaltninger

Inden den endelige fastlæggelse af Miljørapportens indhold og detaljeringsniveau blev scopingen udsendt sammen med parts- og nabohøringen i perioden marts – maj 2010. Der er modtaget svar fra Skanderborg kommune samt fem høringssvar fra naboer - Jf. Hvidbog vedr. Råstofgraveområde Jeksen. Af hvidbogens resumé fremgår også hvorledes de indkomne bemærkninger er taget i betragtning, ligesom der er forslag til afbødende foranstaltninger.

Derudover henvises til kapitel 11 i "Råstofplan 2008 for Region Midtjylland", hvor der er beskrevet en generel og godkendt miljøvurdering af den samlede råstofplan.

OSD og grusgrave behøver ikke at udelukke hinanden – der er mange eksempler på råstofgrave i OSD i regionen. Men Skanderborg Kommune vil ved en evt. råstof-indvindingstilladelse være opmærksom på interessekonflikten og stille de nødvendige vilkår.

De generelle foranstaltninger, der opvejer den negative påvirkning på miljøet som følge af råstofindvinding, omfatter udlæg af konkrete indvindingsområder og et sæt retningslinier, der skal sikre råstofressourcerne og miljøbeskyttelsen på et overordnet niveau.

Udlæg af råstofindvindingsområder har bl.a. til formål sikre tilgængelige råstoffer til indvinding og tilskynde ejere og entreprenører til at udnytte forekomsterne. Det betyder at lodsejere og beboere i de berørte landområder kan disponere på længere sigt under hensyntagen til en fremtidig råstofindvinding. Samtidig er det en tilkendegivelse overfor lodsejere og beboere i den øvrige del af regionen, om at der er lille sandsynlighed for at indvinding vil finde sted i planperioden.

Retningslinierne i den gældende råstofplan for indvinding og efterbehandling har til formål at sikre en optimal udnyttelse af resurserne i de åbne råstofgrave og derved udskyde behovet for at åbne nye råstofgrave med de følgevirkninger som råstofindvinding indebærer..

Råstoftilladelser meddeles af Skanderborg Kommune på en række vilkår, der har til formål at begrænse de negative virkninger ved råstofindvinding. Overtrædelse af vilkår i indvindingstilladelser kan imødekommes med påbud vedrørende driften således at vilkårene bliver overholdt og ved gentagne overtrædelser kan indvindingstilladelsen inddrages.

Der stilles normalt vilkår om begrænsning af de arealer der er under indvinding, og arealer der er udgravet skal løbende efterbehandles af hensyn til påvirkningen af landskabet.

Der stilles vilkår, der begrænser arbejdstider i en råstofgrav til dagtimerne på hverdage af hensyn til naboer og den trafikbelastning der følger af råstofindvinding. Trafikken på offentlig vej kan ikke reguleres med råstofloven, men kommunen kan gennemføre trafikregulering med anden lovgivning.

Der stilles vilkår om støjdæmpende foranstaltninger i form af afskærmende jordvolde og placering af maskiner i størst mulig afstand fra bebyggelse og rekreative områder. Der stilles absolutte krav om støjgrænser i forhold til nabobebyggelse på f.eks. 55 DBA i forhold til fritliggende boligbebyggelse. Kommunen kan forlange støjmålinger der verificerer dette krav.

Omgivelserne til en råstofgrav må ikke generes af støv eller rystelser og der stilles normalt vilkår om støvdæmpning.

Jord og grundvand beskyttes mod forurening gennem forbud mod tilkørsel af materialer udefra. Adgangsvejen afspærres med bom el.lign. der forhindrer tilkørsel til området med affald udenfor arbejdstiderne. Brændstoftanke og pladser til tankning af maskiner sikres mod udsivning af olie m.v.

Hvis der er aftale eller vilkår om gennemførelse af arkæologiske forundersøgelser med det lokale museum sker afrømning af muld i samarbejde med museet – evt. i form af mindre søgegrøfter på indvindingsarealet. Findes der spor efter fortidsminder der kræver yderligere udgravning stoppes den videre gravning og der skal tages stilling til eventuelle ændringer i den godkendte graveplan.

Vilkår om efterbehandling og udarbejdelse af efterbehandlingsplaner har til formål at sikre et acceptabelt, anderledes og i bedste fald et smukt landskab efter råstofindvindingen er ophørt. Efterbehandling af tidligere landbrugsarealer til naturformål eller fritidsformål kan opveje de negative virkninger for lokalmiljøet ved råstofindvinding på lang sigt.

Inden indvindingstilladelse meddeles skal Skanderborg Museum høres, og anbefaler normalt, at der laves en arkæologisk forundersøgelse ved alle nye råstofgrave.

6. Overvågning af de væsentlige miljøpåvirkninger
Udlæg af råstofgraveområde Jeksen vil ikke i sig selv bevirke ændringer i miljøtilstanden for området.
Det sker først efter der er meddelt en indvindingstilladelse og ansøger har begyndt på indvindingsaktiviteterne.
Overvågning af råstofgraveområdet sker ved at Skanderborg Kommune sender afgørelser i råstofsager til regionen. Regionen kan herefter gøre indsigelse mod afgørelser, såfremt de er i strid med regionens gældende råstofplan.

Skanderborg Kommune har tilsynet med selve råstofindvindingen. I henhold til råstoflovens § 31 påser Kommunalbestyrelsen, at loven og de regler - der er fastsat med hjemmel i loven - overholdes, at påbud og forbud efterkommes og at vilkår fastsat i tilladelser overholdes.
Kommunen har desuden tilsynet med beskyttet natur samt plante og dyreliv.
Tilsynsmyndigheden skal foranledige et ulovligt forhold lovliggjort medmindre forholdet har underordnet betydning.

I henhold til § 32 i råstofloven har kommunalbestyrelsen eller personer, der af disse myndigheder er bemyndiget hertil, uden retskendelse adgang til offentlige og private ejendomme og lokaliteter for at udøve de beføjelser, der er tillagt dem i medfør af denne lov, herunder for at foretage undersøgelser af betydning for lovens formål.

I henhold til § 33 i råstofloven påhviler det den til enhver tid værende ejer eller bruger af en ejendom eller indvindingsmateriel at berigtige et ulovligt forhold. Tilsynsmyndigheden kan for ejerens regning lade et påbud om at berigtige et ulovligt forhold tinglyse på ejendommen.

I de nævnte situationer skal tilsynsmyndigheden meddele den ansvarlige, at det ulovlige forhold skal bringes til ophør.
Dette kan ske ved meddelelse af påbud eller forbud. I den forbindelse kan tilsynsmyndigheden blandt andet:

1) påbyde den ansvarlige at genoprette den hidtidige tilstand,
2) lade påbudte foranstaltninger udføre for den ansvarliges regning, når den fastsatte frist er udløbet,
3) forbyde fortsat drift og eventuelt forlange virksomheden fjernet.

Tilsynsmyndighedens afgørelser efter stk. 3 kan ikke påklages til anden administrativ myndighed.
Politiet yder nødvendig bistand til at udnytte adgangsretten. Ved eftersyn af erhvervsvirksomheder skal indehaveren og beskæftigede personer yde de nævnte myndigheder fornøden vejledning og hjælp.

Såfremt der meddeles dispensation fra forbudet mod tilførsel af jord til råstofgraven har regionsrådet tilsynforpligtigelsen i.h.t. jordforureningsloven. Regionen har dog på baggrund af placeringen i OSD område allerede i sep. 2008 givet afslag på dispensation til at modtage fyldjord, da området er grund-vandsdannende for bl.a. Jeksen Vandværk.

I råstoftilladelser stiller ansøger bankgaranti el. lign. som sikkerhed for at vilkår overholdes og der sker efterbehandling af arealet efter ophør af råstofindvinding. Vilkår for efterbehandling tinglyses på ejendommen(e) således at forpligtigelserne også påhviler eventuelle fremtidige ejere af de pågældende ejendomme.

7. Ikke-teknisk resumé

I området nord for Jeksen er der fundet råstoffer i de øverste jordlag i form af sand og grus. Området er udpeget som råstofgraveområde.

Indenfor graveområdet kan Skanderborg Kommune meddele tilladelse til råstofindvinding på en række nærmere bestemte vilkår, efter ansøgning fra en råstofentreprenør og/eller lodsejer. Råstofgraveområdet ved Jeksen har til formål at tilgodese behovet for materialer til byggeri- og anlægsformål omkring den østjyske motorvej og indenfor en afstand af op mod 50 km.

Hvis råstofgraveområdet ved Jeksen ikke udnyttes skal der findes et alternativt indvindingsområde i større afstand fra den østjyske motorvej. Det vil sandsynligvis betyde længere transporter med lastbiler med deraf følgende belastning af miljø og klima samt risiko for trafikulykker.

Råstofindvinding har en væsentlig påvirkning af landskabet og indvindingsaktiviteterne medfører belastning af omgivelserne i form af støj, støv og tung trafik. Der er risiko for forurening af grundvand ved olieudslip eller tilkørsel til råstofgraven med forurenende materialer.

En indvindingstilladelse meddeles på en række vilkår der har til formål at beskytte nabobebyggelse mod støj- og støvgener samt beskyttelse af nærliggende naturområder og vandmiljøet.

Skanderborg Kommune skal føre tilsyn med at vilkårene overholdes og gribe ind hvis der sker overstrædelser af vilkår eller hvis der sker forurening af miljøet.

Råstofindvinding er begrænset til en nærmere bestemt periode – typisk 10 år for en indvindingstilladelse – og området bliver efterbehandlet til det oprindelige formål – typisk landbrugsdrift eller naturformål efter en nærmere bestemt plan.